

מדוע צדק הרמטכ"ל זמיר כשהסתפק בענישה פיקודית

24.11.2025 | חנן שי | written by אל"מ במיל

מבוא

החלטתו של רב-אלוף איל זמיר שלא להטיל עונשים חמורים על מפקדים המעורבים במחדל 7 באוקטובר נראית לרבים כהתפשרות. בפועל [?] זוהי פעולה של שיקול דעת אחראי, שנועד לשמר את יכולת צה"ל לחקור את עצמו באמת ולחשוף את שורשי הכשל.

בעוד הציבור מבקש דין וחשבון מיידי, הרמטכ"ל בחר בדרך איטית אך חכמה: לשמור על קדושת התחקיר המבצעי ולהימנע ממשפטיזציה שתשבור את כלי הלמידה המרכזי של הצבא.

מאחורי החלטתו עומדת הבנה עמוקה יותר [?] שהכשל של 7 באוקטובר איננו רק מחדל של דרג שטח, אלא תוצאה של מהפך תפיסתי שהפך את צה"ל מצבא הכרעה לצבא הרתעה, מהלך שנטל ממנו את היכולת המעשית למנוע את הכרעתו על ידי הכרעה מקדימה של אויביו.

1. שמירת קדושת התחקיר המבצעי

ועדת תורג'מן, שבחנה את אירועי 7 באוקטובר, פעלה כוועדת **תחקיר מבצעי** ולא כגוף חקירה משפטי. בעלי התפקידים מסרו לה מידע מלא וגלוי, מתוך הבנה שדבריהם לא ישמשו נגדם בהליכים משפטיים.

אילו היה הרמטכ"ל נענה ללחץ הציבורי ומעביר את המידע למערכת המשפט שענשיה חמורים יותר, הוא היה מפר את האמון היסודי שבין הצבא למפקדיו [?] אמון שמאפשר קיום תחקיר אמיתי.

ברגע שקצין יחשוש שכל דבר שייאמר בתחקיר עלול להפוך לכתב אישום, תרבות של הסתרה ושתיקה תחליף את תרבות הלמידה.

צה"ל ללא תחקיר אמין הוא כרפואה ללא פתולוגיה [?] מערכת שאינה מסוגלת ללמוד מכישלונותיה.

לכן, הענישה הפיקודית־משמעתית אינה ביטוי לרפיון, אלא להפך [?] ללקיחת אחריות מדודה השומרת על הכלי המרכזי שבאמצעותו צה"ל יכול להשתפר.

2. בין קלאוזביץ להרתעה: המלכוד הדוקטרינרי

ועדת תורג'מן בחנה את תפקוד המפקדים לאור **תורת ההכרעה** [?] התפיסה הקלאוזביצית-מולטקאית שעליה נבנה צה"ל מראשיתו: תמרון, ריכוז מאמץ והכרעת האויב בשדה הקרב היבשתי.

זוהי אמת אוניברסלית של אמנות המלחמה, שהניבה את ניצחונותיה של ישראל במלחמותיה הקודמות.

אלא שהמפקדים שנבחנו לא פעלו במסגרת אותה תורה. הם התחנכו, אוישו ואומנו בצבא אחר [?] צבא הרתעה.

במהלך שנות ה-70 וה-80 נוספו לתפיסת הביטחון הלאומי יסודות הרתעה והתרעה, המנוגדים ליסוד ההכרעה שממנו נגזרו מבנה צה"ל ותורתיו.

בסוף המאה הקודמת, נוספה למהפכה בתפיסת הביטחון הלאומי מהפכה בתפיסת הלחימה המערכתית של צה"ל: "לחימת הרתעה".

במקום כיבוש שטח להשמדת יכולות האויב וניצחון מהיר כתוצאה מהכרעה פיזית, הדגש עבר להפעלת אש מרחוק, כדי להרתיע את האויב ולשנות את רצונו להילחם, בלי להקדים לכך את הכרעתו הפיזית.

ברגע שצה"ל חדל להיות צבא המסוגל להכריע יבשתית, תפיסת הביטחון הלאומית המשולשת [?] הרתעה, התרעה, הכרעה [?] איבדה את היסוד היחיד האמיתי שלה [?] ההכרעה.

נותרו בה רק שתי רגליים סובייקטיביות [?] הרתעה והתרעה [?] אבני יסוד שמקימי צה"ל פסלו מראש בשל פריכותן וחוסר היכולת לסמוך עליהן.

במילים אחרות: הגנתה של ישראל נשענה בעשורים האחרונים על יסודות רעועים, לא על עקרונות מוצקים כפי שהיה במאה הקודמת.

מאז 2006, למרות הנחיותיהן של ועדות וינוגרד ושומרון לשוב לתורת ההכרעה, ברמה האופרטיבית צה"ל נותר שבוי בדוקטרינה של הרתעה.

כך נוצר פרדוקס חריף: מפקדים נשפטים על כך שלא מנעו כיבוש יישובים [?] משימה שבאין עומק אופרטיבי ואף לא טקטי, לא ניתן לבצעה בלחימת הגנה.

על פי תפיסת הביטחון הלאומי המקורית, המענה למניעת איום כזה היה צריך לבוא באמצעות **מלחמת הכרעה יבשתית מחוץ לגדר** [?] מתקפת מנע או מקדימה [?] אך צה"ל של שלושת העשורים האחרונים לא ידע, ואחרי ניוון הדרג המתמרון היבשתי, לא היה מסוגל לעשות

ובניגוד גמור לתפיסת הביטחון הלאומית, כמו באוקטובר 1973, גם באוקטובר 2023 ביסס צה"ל את הגנת המדינה על ההנחה שכבר הוכחה אז ככושלת: "צה"ל מרתיע ² אמ"ן יתריע".

אלא שב-1973 צה"ל היה עדיין צבא הכרעה, ולרשות ישראל עמד עומק אופרטיבי ² גיאוגרפי ² שאפשר לה להפוך את ההפתעה והאסון לניצחון.

במציאות הנוכחית, כשהעומק הזה איננו וצה"ל חדל להיות צבא הכרעה, מתקפת 7 באוקטובר לא יכלה שלא להסתיים בכישלון.

3. לא להמתין ² להשלים: הנדבך השלישי בתחקיר

בשלב זה עומדות בפני הרמטכ"ל שתי דרכים:

האחת ² להמתין לוועדת חקירה ממלכתית שתוכל לחקור את מכלול ההיבטים האסטרטגיים והמדיניים של המחדל;

בדרך הזו טמון פרדוקס מהותי: ברגע שחקירה הופכת למשפטית, האמת נעלמת מאחורי חומות ההגנה העצמית. בוועדה ממלכתית, כל עד יגיע מלווה בעורכי דין, כל תשובה תישקל מול השלכותיה המשפטיות, וכל גילוי לב יוחלף בניסוח זהיר ומתחמק. מה שמתגלה בתחקיר מבצעי פנימי ² כאשר קצינים מדברים בגלוי מתוך אמון שדבריהם לא ישמשו נגדם ² הוא עמוק וכן יותר ממה שעשוי אי-פעם להתגלות בחקירה משפטית מולכדת. לכן, דווקא תחקיר צבאי מורחב, המתבסס על אמון ופתיחות, הוא הכלי היעיל ביותר להבנת השורשים האמיתיים של הכשל. ועדה ממלכתית עשויה להניב דין וחשבון פומבי ואחריות אישית, אך היא לא תחשוף את האמת המבצעית-תורתית שצה"ל חייב ללמוד ממנה כדי למנוע את המחדל הבא.

והדרך השנייה ² להשלים בתוך הצבא את הנדבך השלישי של התחקיר, הרובד התורתי, שיבחן מדוע צה"ל כולו פעל בניגוד לתורותיו ההיסטוריות. וזוהי הדרך השנייה שהיא הנכונה והנדרשת כעת.

כדי לגבש את הנדבך הזה ובהתבסס על ההנחה שהבכירים שעיצבו את צה"ל בעשורים האחרונים כמרתיע, אינם זמינים, על צה"ל לתגבר את ועדת תורג'מן או להקים ועדת מומחים לאמנות המלחמה ולהיסטוריית צה"ל ² חוקרים, היסטוריונים צבאיים ואנשי תו"ל בכירים לשעבר.

מומחים אלה יוכלו להצליב את ממצאי התחקיר המבצעי עם ההקשר ההיסטורי והתפיסתי שבו פעלו המפקדים ² ולאשש או להפריך את ההשערה כי הכשל הוא תוצאה של מהפך תפיסתי כפול וארוך שנים ² ברמת הביטחון הלאומי וברמת דוקטרינת הלחימה ² כשל רבתי ששלל מצה"ל את היכולת למנוע את אסון 7 באוקטובר, ולא רק כשל מקומי.

רק ניתוח כזה יאפשר להבין מדוע צבא שלם, על מפקדיו הבכירים ביותר, פעל לא רק באותו יום הרה גורל, אלא שנים, לפחות מ-2006, בניגוד גמור לתורותיו המחייבות ע"פ תפיסת ההגנה הלאומית בטרם עיוותה.

סיכום

הרמטכ"ל איל זמיר צדק כשהסתפק בעונשים פיקודיים בשלב זה.

הוא בחר שלא לשבור את הכלים, אלא לשמור על המסגרת שבתוכה אפשר ללמוד באמת.

אך האחריות שלו אינה מסתיימת כאן: יש להניח שהוא יוודא שהלקחים לא יישארו טכניים או נקודתיים, אלא ייגעו בלב הבעיה ^[2] בתורת הלחימה עצמה ובעיקר באופן הכשרת מצביאי צה"ל לתפקידם.

תגבור ועדת תורג'מן או הקמת ועדת מומחים לאמנות המלחמה ולהיסטוריה הצבאית של ישראל הוא צעד הכרחי להשלמת הנדבך השלישי של התחקיר ^[2] אלטרנטיבה לרעיון מינוי מבקר מערכת הביטחון לבחון את אמינות תחקירי ועדת תורג'מן.

רק כך יוכל צה"ל ובראש ובראשונה נפגעי אסון 7 באוקטובר ושאר אזרחי ישראל להבין כיצד צבא שנוסד להכריע הפך לצבא שמטרתו הרתעה ^[2] ובשעת מבחן הוא לא הרתיע, לא מנע הכרעה בהגנה, ולא היה מסוגל להכריע את אויביו בהתקפה.